

Sesja naukowa na temat osiągnięć i perspektyw rozwojowych limnologii polskiej (Warszawa, 5 XI 1970 r.)

W sesji zorganizowanej przez Wydział Nauk Biologicznych Polskiej Akademii Nauk wzięli udział najwybitniejsi polscy hydrobiolodzy oraz przedstawiciele pokrewnych dyscyplin naukowych.

Wprowadzający do dyskusji referat pt. „Stan obecny i perspektywy rozwoju limnologii polskiej” (w oparciu o opracowanie pt. „25 lat limnologii polskiej”) wygłosił prof. M. Stangenberg. Autor omówił obszernie niektóre kierunki badań w limnologii, działalność Komitetu Hydrobiologicznego PAN i Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego, szczególnie na polu organizacji zjazdów hydrobiologów, sympozjów i konferencji poświęconych różnym szczegółowym problemom a także organizacji Międzynarodowego Kongresu Limnologów w Warszawie w 1965 roku, podkreślając wysoki poziom limnologii polskiej w tym okresie i duży sukces organizacyjny. W dalszej części referatu prof. Stangenberg omówił ilościowy wzrost kadry naukowej w ciągu ostatniego 25-lecia i przytoczył dane dotyczące ilości i tematyki publikacji naukowych, które ukazały się w tym czasie. W okresie powojennym hydrobiolodzy polscy opublikowali ok. 2 tys. prac naukowych, z tego większość — pracownicy placówek PAN i szkolnictwa wyższego. Omawiając dalej działalność wydawniczą zwrócił uwagę, że istniejące obecnie czasopisma specjalistyczne są niewystarczające w stosunku do potrzeb.

Referent poddał krytyce niektóre kierunki badań zwracając uwagę na konieczność prowadzenia prac badawczych przydatnych z punktu widzenia gospodarki krajowej. Następnie wskazał na zaniedbania w wyposażeniu laboratoriów badawczych w aparaturę, szkło i odczynniki, jak również na niewystarczające na ogół zaopatrzenie w literaturę fachową. W zakończeniu referent podkreślił, że perspektywy rozwoju limnologii polskiej są niejasne i zależne od aparatury, nakładów finansowych, a przede wszystkim od właściwego wyboru kierunku badań.

Następnie prof. J. Mikulski wygłosił referat pt. „Nauczanie i kształcenie kadr w limnologii w Polsce”. Podkreślił na wstępie dobry stan przygotowania kadry fachowej, choć zbyt mało jest specjalistów limnologów. Kadry tworzą przede wszystkim specjaliści dziedzin pokrewnych (zoologowie, botanicy, chemicy, mi-

krobiologowie itp.). Omówił następnie sposób kształcenia fachowców w uniwersytetach i w wyższych szkołach rolniczych. W zakończeniu podkreślił konieczność wprowadzenia kierunku limnologii na uniwersytetach, rozwinięcia kursów i praktyk studenckich z hydrobiologii, polepszenia wyposażenia w aparaturę i zwiększenia powierzchni lokali placówek dydaktycznych i badawczych, wprowadzenia w szerszym zakresie niż obecnie studiów podyplomowych, powołania gospodarstw pomocniczych dla produkcji aparatury dydaktycznej i prototypowej oraz powołania komisji dla ujednoczenia kształcenia kadr w wyższych uczelniach Polski.

Następnie prof. J. Paluch omówił limnologiczne podstawy zaopatrzenia w wodę. Na wstępie podkreślił złą jakość wód powierzchniowych i wglębnych wykorzystywanych do celów komunalnych i przemysłowych. Trzeba więc je poddawać kosztownym zabiegom uzdatniania. Następnie omówił zagadnienie wpływu gospodarki człowieka na stan czystości wód i wskazał na czynniki decydujące o stanie czystości wód jeziornych. W związku z pogłębiającym się deficytem wód słodkich w rejonach uprzemysłowionych wielu krajów, referent omówił projekty importu wody z okręgów bogatych w czystą wodę (np. w Polsce import wody z Wielkich Jezior Mazurskich). Na zakończenie swojego wystąpienia prof. Paluch postulował zachowanie wód podziemnych jako rezerwy czystej wody dla przyszłych pokoleń i przedsięwzięcie konkretnych kroków dla poprawy zaopatrzenia w czystą wodę, przez lepsze wykorzystanie istniejących rezerw w jeziorach (z pełną troską o rozważne gospodarowanie), przez budowę sztucznych zbiorników, a przede wszystkim przez oszczędne gospodarowanie wodą w zakładach przemysłowych.

Z kolei prof. S. Kołaczkowski omówił rolę limnologii w ochronie wód przed zanieczyszczeniami stwierdzając, że musi być ona oparta na przesłankach naukowych, a więc również na badaniach limnologicznych. Następnie omówił etapy działalności w zakresie ochrony wód, na które składają się: ustalenie istniejącego stanu, przyczyny i źródła zanieczyszczeń oraz środki zaradcze dla doprowadzenia wód do stanu naturalnego. Każdy z tych etapów wymaga współpracy limnologów. Dla poprawienia stanu czystości wód muszą być spełnione pewne warunki, na które składa się działanie oparte o przesłanki naukowe, dobre przepisy prawne (obecnie obowiązujące przepisy są niedostateczne i pomijają wyniki badań limnologicznych) oraz kontrola realizacji zadań i skuteczność przedsięwziętych zabiegów technicznych. Następnie prof. Kołaczkowski zapoznał zebranych ze stanem zanieczyszczenia rzek w Polsce. Zebrany, bardzo obfity materiał wskazuje, że w ciągu ubiegłych lat udało się jedynie zahamować tempo wzrostu zanieczyszczenia, nie udało się natomiast polepszyć stanu czystości wód.

Wreszcie ostatni referat pt. „Współpraca limnologii polskiej z instytutami resortowymi” wygłosił prof. M. Stangenberg. Zdaniem referenta współpraca taka pozostawia wiele do życzenia i właściwie nie istnieje między instytutami resortowymi a Komitetem Hydrobiologicznym i Polskim Towarzystwem Hydrobiologicznym. W szczególności zwrócił uwagę na brak współpracy między Komitetem Hydrobiologicznym a Instytutem Rybactwa Śródlądowego, a także z instytutami resortowymi rolnictwa i przemysłu. Ten stan rzeczy upatruje referent w nieprzystosowaniu instytutów limnologicznych do takiej współpracy, a także w przepisach finansowych. Następnie wskazał na szereg problemów badawczych (niektóre problemy rybactwa śródlądowego, ochrony wód przed zanieczyszczeniem itp.), których instytuty resortowe nie są w stanie samodzielnie rozwiązać.

W dyskusji zapoczątkowanej uzupełnieniem do referatu prof. Mikulskiego (prof. Z. Raabe) podkreślono, że poziom hydrobiologii polskiej jest zadowalający i nie odbiega od czołówki światowej (prof. R. Klekowski, prof. K. Petruszewicz). Stwierdzono, że badania nad produktywnością ekosystemów słodkowodnych stoją

w Polsce na wysokim poziomie i nasze instytuty badawcze przodują w tej dziedzinie na świecie (prof. K. Petruszewicz). Zwrócono również uwagę na to, że wbrew pesymistycznej ocenie referenta, współpraca między instytutami resortowymi a instytutami PAN i szkolnictwa wyższego w wielu dziedzinach istnieje od szeregu lat i nadal z pożytkiem się rozwija (prof. B. Dąbrowski, prof. K. Petruszewicz, prof. Z. Raabe). Zwrócono jednak uwagę na fakt, że często wyniki badań naukowych są przedstawiane praktyce w sposób nieodpowiedni i że hamulcem w praktycznym wykorzystaniu zdobyczy nauki jest związane z tym ryzyko finansowe (prof. B. Dąbrowski). Wystosowano apel (prof. S. Kołaczkowski) o zachowanie w stanie nienaruszonym naszych jezior i wykorzystywanie ich jedynie w celach rekreacyjnych.

W dyskusji prof. Stangenberg podtrzymał swój pogląd, że hydrobiologia polska od kilku lat zaczyna odstawać od czołówki światowej, głównie z powodu braku odpowiedniej bazy technicznej. Skrytykował ponadto działalność Międzynarodowego Programu Biologicznego stwierdzając, że Program ten nie jest najprostszą drogą prowadzącą do realizacji najpilniejszych zadań krajowej nauki. W odpowiedzi na głos w dyskusji (prof. K. Petruszewicz) prof. M. Stangenberg wyjaśnił, że poglądy zawarte w referatach są jego prywatnymi opiniami o stanie i kierunkach badawczych hydrobiologii polskiej, a nie są wnioskami uzgodnionymi z Komitetem Hydrobiologicznym PAN.

Podsumowania sesji dokonał Sekretarz II Wydziału Nauk Biologicznych PAN, prof. W. Michajłow stwierdzając, że jest jeszcze szereg braków i niedociągnięć w planowaniu badań hydrobiologicznych w Polsce. Potwierdził duże zaniedbania w zakresie wyposażenia laboratoriów badawczych w nowoczesną aparaturę, niedostatki w zaopatrzeniu w literaturę fachową oraz podkreślił słuszność sugerowanych zmian w programie nauczania i konieczność przedstawienia odpowiednich postulatów Ministerstwu Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Stwierdził również, że są braki i usterki we współpracy nauki z praktyką. W zakończeniu prof. Michajłow zobowiązał Sekretariat II Wydziału PAN do powołania komisji, w której skład powinni wejść przedstawiciele Komitetu Ekologicznego, Komitetu Mikrobiologicznego i Komitetu Hydrobiologicznego PAN oraz Komitetu Programu Biologicznego, dla rozpatrzenia kontrowersyjnych zagadnień i wniosków, które na tej sesji wypłynęły.

J. I. Rybak